

Adam Olszewski, Jarosław Matusiak

ŻYWE PISKLETA MYSZOŁOWA *BUTEO BUTEO* W LĘGACH BIELIKA *HALIAEETUS ALBICILLA* W KAMPINOSKIM PARKU NARODOWYM

Ptaki drapieżne w Puszczy Kampinoskiej były inwentaryzowane już w połowie XX w., jeszcze przed powstaniem Kampinoskiego Parku Narodowego (KPN), a szczegółowe badania nad tą grupą ptaków były prowadzone od lat osiemdziesiątych XX w. (Olech 2003). Stąd też wiadomo, że pierwsza próba lęgu bielików *Haliaeetus albicilla* w KPN nastąpiła w roku 2000, gdy jednocześnie dwie pary wybudowały gniazda na sosnach (wiek drzewostanów ok. 170 lat). Oba miejsca lęgowe znajdowały się na północnym pasie wydmowym, w sąsiedztwie Wisły. Pierwszy lęg z sukcesem miał miejsce w jednym z tych gniazd dopiero w sezonie 2001 (Olech 2001, 2003). Na pojawienie się lęgowych bielików w KPN wpływ miał znaczny wzrost liczebności gatunku pod koniec XX w. (Zawadzka *et al.* 2009). W latach 2012-2019 w KPN znajdowało się maksymalnie 5 terytoriów gniazdowych, z czego w 4 dochodziło do lęgów. Kolejne 2-3 pary odbywały lęgi w północnej otulinie KPN, w zadrzewieniach międzywała Wisły. Terytoria gniazdowe w KPN były co roku monitorowane pod kątem sukcesu lęgowego. Pary z sukcesem miały od 1 do 2 młodych, a raz podczas obrączkowania stwierdzono trzy pisklęta (Olszewski 2016). W okresie lęgów wśród ofiar znajdowanych w gniazdach i pod gniazdami dominowały ryby, ptaki wodne, które na początku sezonu lęgowego (wiosną) były uzupełniane padliną, między innymi dzików.

Zaskakującym było stwierdzenie, w sezonie 2015 w dwóch gniazdach bielika w KPN, poza pisklętami bielika także żywych piskląt myszołowa *Buteo buteo*. Oba przypadki dotyczyły gniazd w olsach. W pierwszym gnieździe (fot. 1), w dniu 1 VI znajdowały się dwa pisklęta bielika i jedno myszołowa w wieku ok. 30 dni. Natomiast w drugim gnieździe (fot. 2), w dniu 2 VI poza pisklęciem bielika znajdowało się jedno pisklę myszołowa w wieku 35-40 dni. Pisklęta myszołowa zdradzały swoją obecność także typowym głosem zebrania o pokarm. Pisklę myszołowa z gniazda w zachodniej części Puszczy Kampinoskiej miało lekko opuchniętą lewą stronę głowy. Późniejsze kontrole obu gniazd z mieszanym przychówkiem wykazały, że młode myszołowy znikły z gniazd wcześniej niż nastąpił wylot młodych bielików, a w pobliżu nie obserwowano podlotów/młodych myszołowów. Stąd nie ma pewności, że młode myszołowy dożyły do wylotu.

Pierwsze, znane przypadki żywych piskląt myszołowa w czynnych gniazdach bielika odnotowano w Polsce. Miało to miejsce w latach osiemdziesiątych XX w. w Dolinie Baryczy, gdzie w tym samym gnieździe, w sezonach lęgowych 1982 i 1983, stwierdzono odpowiednio 1 pisklę bielika i 2 pisklęta myszołowa, a w kolejnym 2 pisklęta bielika i 2 myszołowa (Mrugasiewicz 1984). Kolejne tego typu obserwacje dotyczyły jednego gniazda w okolicach Szczecina, przez cztery lata z rzędu (Hussong 1990). W kolejnych latach stwierdzano takie przypadki

w innych częściach Polski (Wyszyński 1995, Czubat *et al.* 2018, J. Wójciak – inf. ustna, P. Sieracki – inf. ustna).

Fot. 1. Dwa pisklęta bielika z jednym pisklęciem myszołowa w gnieździe we wschodniej części KPN, 1 VI 2015 podczas obrączkowania (print screen z video: J. Jezierski)

Photo 1. Two nestlings of the White-tailed Eagle with one nestling of the Common Buzzard in a nest in the eastern part of Kampinos National Park (KPN), 1 June 2015 during ringing (print screen from video: J. Jezierski)

Czubat *et al.* (2018) podsumowali dotychczasowe stwierdzenia żywych piskląt myszołowa w czynnych gniazdach bielika. Praca ta ma bardzo dużą wartość faunistyczną, ale niestety jest w niej kilka nieścisłości. Jedne z nich dotyczą województw, w których takie przypadki miały miejsce, i w których do tej pory ich nie stwierdzono. Poza tym jedną lokalizację w Nadleśnictwie Dębno przypisano błędnie do województwa lubuskiego, zamiast do zachodniopomorskiego (M. Urban, inf. list.). W pracy opisano 20 takich przypadków, a w podsumowaniu napisano, że było ich 19. Zabrakło w tekście informacji o jeszcze trzech takich zdarzeniach, tj. z KPN, z Wielkopolski i z Lubelszczyzny. Dotychczas tego typu obserwacje w Polsce miały miejsce na terenie dziewięciu województw. Kampinoskie obserwacje były jedynymi w centralnej Polsce, tym samym pierwszymi na Mazowszu. Zestawiono wszystkie znane 23 przypadki nietypowych lęgów bielika z terenu Polski (tab. 1). Znalaziono je w literaturze, w Internecie oraz o kilku uzyskano informacje podczas rozmów z ornitologami badającymi bieliki w Polsce. Ponadto przedstawiono proporcje żywych piskląt bielika do żywych piskląt myszołowa dla 20 dostatecznie uszczegółowionych przypadków z terenu Polski (ryc. 1)..

Fot. 2. Pisklę myszołowa (w środku) z pisklęciem bielika (widoczna głowa i dziób po prawej) w gnieździe w zachodniej części KPN, 2 VI 2015 (fot. J. Matusiak)

Photo 2. Nestling of the Common Buzzard (in the middle) with a nestling of the White-tailed Eagle (head and bill visible on the right) in a nest in the western part of KPN, 2 June 2015 (Photo J. Matusiak)

Spośród znanych przypadków kampinoskie lęgi bielików z żywymi pisklętami myszołowów, były chronologicznie 19. i 20. stwierdzonymi w Polsce. Poza Polską „adopcje” (w tym krótkotrwałe) myszołowów w gniazdach bielika opublikowano z terenu Niemiec w latach 2002-2016 – 5 przypadków, z Litwy w latach 1995-2002 – 2 przypadki, z Czech w latach 2000-2007 – 2 przypadki, z Węgier w latach 1987-2007 – 4 przypadki (Kasper 2003, Dementavičius 2004, Müller i Lauth 2006, Horváth 2009, Görke i Görke 2010, Literak i Mraz 2011, Görke *et al.* 2015, Neumann i Schwarz 2016, Czubat *et al.* 2018). W części z powyżej opisanych przypadków udało się uzyskać informacje o zdolności do wylotu młodych myszołowów, a w innych, że były one zjadane w późniejszym okresie przez bieliki.

Poza wymienionym obserwacjami żywych piskląt myszołowa w gniazdach bielika były także stwierdzane w Polsce martwe pisklęta ptaków drapieżnych (myszołowa, jastrzębia *Accipiter gentilis* i błotniaka stawowego *Circus aeruginosus*), na terenie województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego, podlaskiego i lubelskiego (Czubat *et al.* 2018, J. Wójciak, inf. ustna). Niezwykle interesujących obserwacji przy użyciu fotonaprawy dokonali Neumann i Schwarz (2016), którzy naliczyli aż 17 piskląt myszołowa przynoszonych przez dorosłe bieliki do jednego gniazda w jednym sezonie (zarówno martwe jak i żywe, wśród których były ranne i w dobrej kondycji). Jednak żywe w ciągu najpóźniej 9 dni były zjadane przez bieliki.

Do początku XXI w. stwierdzenia piskląt myszołowa w gniazdach z pisklętami bielika nie były do końca wyjaśnione, a znaczna część ornitologów interpretowała takie obserwacje jako pasożytnictwo lęgowe myszołowa względem bielika (Mrugasiewicz 1984, Wszyński 1995, Dementavičius 2004). Choć już Spofford i Amadon (1993) w swojej pracy wykazali, że ptaki drapieżne mogą przynosić żywe ofiary do swoich gniazd, a tak dostarczona ofiara najczęściej ucieka. Inaczej jest, gdy żywa zdobycz jest pisklęciem, która w wyjątkowych sytuacjach może zostać adoptowana, nawet do osiągnięcia zdolności lotu.

Tab. Zestawienie przypadków żywych piskląt myszołowa w czynnych gniazdach bielika z terenu Polski z podziałem na województwa do roku 2019, wraz z informacją o proporcji piskląt obu gatunków ($n_{\text{bielik}} + n_{\text{myszołów}}$)

Table. Summary of the records of alive nestlings of the Common Buzzard observed in active nests of the White-tailed Eagle in different voivodships in Poland up to 2019; information on the proportion of the nestlings of those two species ($n_{\text{White-tailed Eagle}} + n_{\text{Common Buzzard}}$) was also given. (1) – Year/information source, (2) – Total

Rok / źródło informacji (1)	Dolnośląskie	Lubelskie	Lubuskie	Mazowieckie	Opolskie	Pomorskie	Śląskie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
1982 / Mrugasiewicz 1984	1+2								
1983 / Mrugasiewicz 1984	2+2								
Lata osiemdziesiąte XX w. / Hussong 1990									4 lęgi, w tym jeden: 2+3
1990 / Czubat <i>et al.</i> 2018 (H. Kościelny)							2+1		
1994 / Wszyński 1995					2+2				
2001 / Czubat <i>et al.</i> 2018 (C. Korkosz)									1+1
2002 / J. Wójciak - inf. ustna, Czubat <i>et al.</i> 2018		2+1							
2008 / J. Wójciak - inf. ustna, Czubat <i>et al.</i> 2018 (A. Mrugasiewicz, M. Urban)		2+1*	2+1						1+1
2010 / Czubat <i>et al.</i> 2018 (J. Wójciak – inf. ustna, J. Jezierski)		2+1				2+3**			
2011 / Czubat <i>et al.</i> 2018 (T. Mizera, P. Sieracki)			2+2				2+1		

cd. tabeli na następnej stronie

cd. tabeli

2012 / Czubat *et al.* 2018 (B. Barczak,
A. Czubat, R. Świerad)

2+1

2015 / A. Olszewski, J. Jezierski,
J. Matusiak

2+1
1+1

2017 / P. Sieracki - *www.facebook.com*,
Czubat *et al.* 2018 (B. Barczak, A. Czubat)

2+1

2+1

2018 / Czubat *et al.* 2018 (M. Sierakowski,
J. Siczka)

2+2

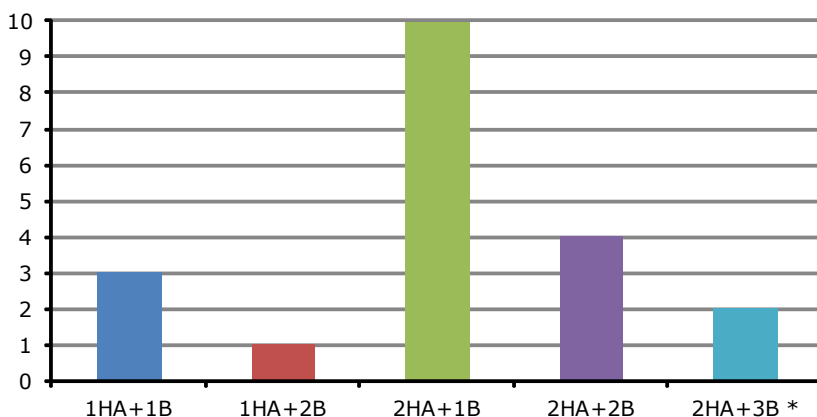
Razem (2)	2	3	2	2	3	1	2	2	6
------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

* było jeszcze 1 martwe pisklę myszołowa

** liczba 3 piskląt nieoznaczonych do gatunku (prawdopodobnie pisklęta myszołowa i/lub jastrzębia)

* there was also one dead nestling of the Common Buzzard

** 3 nestlings not identified to species (these were most probably nestlings of the Common Buzzard and/or Goshawk)

Ryc. Proporcja żywych piskląt bielika (HA) i myszołowa (B) dla 20 stwierdzeń w Polsce
*w jednym przypadku 3 inne pisklęta były nieoznaczone do gatunku (prawdopodobnie były to myszołowy)

Fig.. Proportion of alive nestlings of the White-tailed Eagle (HA) and Common Buzzard (B) based on 20 records from Poland

*in one case other 3 nestlings were not identified to species (these were most probably common buzzards)

Prawdopodobnie o przeżywalności piskląt myszołowa w gniazdach bielika decydowały: brak instynktu łowieckiego bielika w okolicy gniazda (typowy również dla innych dziennych ptaków drapieżnych), nieantagonistyczne zachowania piskląt bielika – bardzo rzadko występujący kainizm i praktyczny brak sporów o pokarm między rodzeństwem oraz silny instynkt rodzicielski dorosłych bielików (Mizera 1999, <https://www.brodowski-fotografie.de> – data dostępu 17 października 2019). Co ciekawe w Ameryce Północnej znanych jest co najmniej kilka przypadków lęgów bielika amerykańskiego *Haliaeetus leucocephalus*, w których obok jego piskląt stwierdzono żywe pisklęta myszołowa rdzawosternego *Buteo jamaicensis*. Także tam notowane były polowania bielików amerykańskich na pisklęta rybołówów (Stefanek *et al.* 1992, Watson *et al.* 1993; przykładowe filmy na: www.youtube.com, www.audubon.org – data dostępu 17.10.2019). Jednak najbardziej niezwykłą obserwacją była adopcja myszołowów przez orła cesarskiego *Aquila heliaca* na Węgrzech, gdzie w jednym gnieździe wraz z jego dwoma pisklętami stwierdzono jeszcze dwa żywe pisklęta myszołowa (Kiss *et al.* 2014).

Powyższe przykłady pokazują, że obecność żywych piskląt mniejszych gatunków ptaków drapieżnych w gniazdach bielików to wciąż zjawisko rzadkie, oraz że istnieją bieliki, które specjalizują się w drapieżnictwie gniazdowym. Dla przykładu w Europie znane są przypadki regularnego odwiedzania przez bieliki kolonii kormoranów *Phalacrocorax carbo* i *P. aristotelis*, czapli siwych *Ardea cinerea* i nurzyków *Uria* spp. oraz gniazd bocianów białego *Ciconia ciconia* i bociana czarnego *C. nigra* (Mizera 1999, deacademic.com, www.europeanraptors.org – data dostępu 17 października 2019, obserwacje własne).

Autorzy dziękują Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy Państwowe za sfinansowanie badań z funduszu leśnego w latach 2015-2019 w ramach zadania „Wybiórczość środowiskowa, zagęszczenie i sukces lęgowy ptaków drapieżnych, bociana czarnego i kruka w Kampinoskim Parku Narodowym”. Osobne podziękowania składamy Jackowi Jezierskiemu za pomoc w pracach w sezonie 2015, a także Januszowi Wójciakowi, Adamowi Mrugasiewiczowi, Tadeuszowi Mizerze, Pawłowi Sierackiemu i Mariuszowi Urbanowi za cenne informacje.

Literatura

- Czubat A., Sierakowski M., Szubart-Chodorowska, Świerad R. 2018. Pisklęta myszołowów *Buteo buteo* w czynnych gniazdach bielików *Haliaeetus albicilla* jako przykład adopcji międzygatunkowej. Ptaki Śląska 25: 139-148.
- Dementavičius D. 2004. Common Buzzard (*Buteo buteo*) and White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*): breeding parasitism or atypical feeding behaviour? Acta Zool. Lit. 14: 76-79.
- Görke D., Görke P. 2010. Misslungene Aufzuchteines Mäusebussards in einem Seeadlerhorst. W: Großvogelschutzim Wald. Jahresbericht 2010. Projektgruppe Seeadlerschutz Schleswig-Holstein e. V., Kiel.

- Görke P., Neumann J., Schwarz J. 2015. Seeadlerpaarmitbesonderer Vorliebefürjunge Mäusebussarde. W: Großvogelschutzim Wald. Jahresbericht 2015. Projektgruppe Seeadlerschutz Schleswig-Holstein e. V., Kiel.
- Horváth Z. 2009. White – tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*) populations in Hungary between 1987-2007. *Denisia* 27: 85-95.
- Hussong H. K. 1990. Gemeinsame Brut von Seeadler und Mäusebussard im Adlerhost. *Greifvögel und Falkneri*: 126.
- Kasper J. 2003. Gemeinsame Aufzuchteines Mäusebussards (*Buteo buteo*) und eines Seeadlers (*Haliaeetus albicilla*) in einem Seeadlernest. *Mitt. Ver. Sächs. Ornithol.* 9: 244-246.
- Kiss Á., Juhász T., Deák G., Horváth M. 2014. Élőegerészölyv (*Buteo buteo*) fiókákparlagis (*Aquila heliaca*) fészekben. *Heliaca* 12: 106-107.
- Literak I., Mraz J. 2011. Adoptions of Young Common Buzzards in White – tailed Sea Eagle Nest. *The Wilson Journal of Ornithology* 123: 174-176.
- Mizera T. 1999. Bielik. Monografie przyrodnicze. Lubuski Klub Przyrodników, Świebodzin.
- Mrugasiewicz A. 1984. Pasożytnictwo lęgowe myszołowa (*Buteo buteo*) względem bielika (*Haliaeetus albicilla*). *Dolina Baryczy* 3: 38-42.
- Müller M., Lauth T. 2006. Aufzuchteines jungen Mäusebussards *Buteo buteo* in einer Brut des Seeadlers *Haliaeetus albicilla* endetnichterfolgreich. *Or. Rundbrief Meckl.-Vorp.* 45: 399-401.
- Neumann J., Schwarz J. 2016. Seeadlerpaarmitbesonderer Vorliebefürjunge Mäusebussarde – Teil 2. W: Großvogelschutzim Wald. Jahresbericht 2016. Projektgruppe Seeadlerschutz Schleswig-Holstein e. V., Kiel.
- Olech B. 2001. Orzeł bielik w Puszczy Kampinoskiej. *Puszcza Kampinoska* 4: 1-2.
- Olech B. 2003. Ptaki drapieżne. W: R. Andrzejewski (red.). *Kampinoski Park Narodowy*, tom I: 637-646. KPN, Izabelin.
- Olszewski A. 2016. Kampinoskie trojaczki u bielika. *Puszcza Kampinoska* 3-4: 31.
- Spofford W. R., Amadon D. 1993. Live prey to young raptors – incidental or adaptive? *J. Raptor Res.* 27: 180-184.
- Stefanek P. R., Bowerman W. W., Grubb T. G., Holt J. B. 1992. Nestling Red-tailed Hawk in occupied Bald Eagle nest. *J. Raptor Res.* 26: 40-41.
- Watson J. W., Davison M., Leschner L. L. 1993. Bald Eagles rear Red-tailed Hawks. *J. Raptor Res.* 27: 126-127.
- Wyszyński M. 1995. Lęg mieszany bielika *Haliaeetus albicilla* i myszołowa *Buteo buteo* na Opolszczyźnie. *Not. Orn.* 36: 168-170.
- Zawadzka D., Mizera T., Cenian Z. 2009. Dynamika liczebności bielika *Haliaeetus albicilla* w Polsce. *Stud. i Mat. CEPL* 11, 3: 22-33.

Adres do korespondencji:

Kampinoski Park Narodowy, ul. Tetmajera 38, 05-080 Izabelin; e-mail: ad.ol@wp.pl, jarekmatusiak@wp.pl

**ALIVE COMMON BUZZARD *BUTEO BUTEO* NESTLINGS IN THE NESTS
OF THE WHITE-TAILED EAGLE *HALIAEETUS ALBICILLA*
IN KAMPINOS NATIONAL PARK**

Summary

In 2015 alive nestlings of the Common Buzzard *Buteo buteo* were recorded in two active nests of the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* in Kampinos National Park (52°20'17.6"N 20°31'31.0"E). In one nest these were two nestlings of the White-tailed Eagle and one nestling of the Common Buzzard, and in another – one nestling of each species. Later controls of those two nests with the nestlings of different species showed that young buzzards disappeared earlier than young eagles left those nests. Therefore it was not certain that young buzzards survived and left the nests. In this study we summarized 23 records of such broods of the White-tailed Eagle in Poland – they were reported from nine voivodships.

Key words: Common Buzzard, White-tailed Eagle, atypical feeding behaviour, interspecific adoption, Kampinos National Park.

Received – October 2019, accepted – November 2019